

gjelder alle, ikke bare kandidater som stiller til valg, og beskytter borgernes rett til å uttrykke seg fritt, om politiske og andre spørsmål. Denne friheten gjør det mulig for oss å informere og opplyse hverandre, men også å diskutere og kanskje overbevise hverandre gjennom meningsbrytning. Slik meningsbrytning kan skje i ulike offentligheter, for eksempel på politiske møter eller i mediene.

Organisasjonsliv og offentlig diskusjon er vesentlig for et velfungerende demokrati, vil mange mene, og i politisk filosofi har ideen om diskusjonsdemokratiet – eller *det deliberative demokratiet* – utviklet seg som et alternativ til, eller i hvert fall supplement til, ideen om det aggregative demokratiet. Allmenn stemmerett og valg av folkevalgte er selvsagt essensielt i demokratier, men individers preferanser i politiske spørsmål ligger ikke fast. De politiske oppfatningene og ønskene våre blir til, formes og endres gjennom sosiale møter og i diskusjon med andre. Da bør vi være opptatt av at det finnes steder der slik diskusjon kan skje – offentligheter og sivilsamfunn – men også av at diskusjonen er basert på argumenter, det vil si at den er deliberativ. Før det stemmes, bør det *delibereres*, mener forsvarere av deliberativt demokrati.

Det er fremfor alt den tyske filosofen Jürgen Habermas (1929–) som har utviklet denne ideen om demokrati. For Habermas er politiske beslutninger kun legitime og demokratiske dersom alle berørte først har hatt frihet og rimelige og like muligheter til å delta i argumenterende meningsbrytning om beslutningene og konsekvensene av dem. I slik meningsbrytning tilstreber vi å overbevise andre gjennom å gi gode grunner for påstandene og synspunktene våre, og vi er tilsvarende åpne for å la oss bli

overbevist av andres gode argumenter. I et deliberativt demokrati etter Habermas' merke er det med andre ord «kraften i de bedre argumenter» som gjelder (Kalleberg, 2010), men også alles mulighet til å delta som frie og like i prosessene der argumenter fremmes og «kraften» i dem vurderes. Hva som skal til for at alle kan sies å ha denne muligheten, kan det være ulike meninger om. Mens noen mener at fravær av diskriminering er tilstrekkelig, har blant annet feminister argumentert for tiltak som kan motvirke den kjønnsmessige arbeidsdelingen i samfunnet og for positiv diskriminering av underrepresenterte grupper, for eksempel kvotering. Bare slik, mener de, kan alle, inkludert kvinner og minoriteter, sikres reelle muligheter til å delta i offentlig diskusjon (se seksjonene 20.2, 21.2 og 21.5).

Det deliberasjonsdemokratiske synet på hvordan legitime demokratiske beslutninger bør fattes, har også konsekvenser for vurderingen av flertallsvedtak. I noen tilfeller vil deltakerne i deliberasjon ikke bli enige seg imellom. Da må det stemmes over saken, og det demokratiske vil være å følge flertallet. I andre tilfeller vil noen som før var uenige i sak, bli enige som en konsekvens av deliberasjonen. Deliberative demokrater understreker også at flertallsvedtak aldri er endelige (Lafont, 2019). Mindretallet må rette seg etter gjeldende flertallsvedtak, men må samtidig ha frihet og mulighet til å fortsette å argumentere for sin sak. Slik kan forslag om lov og politikk som på et tidspunkt bare støttes av et mindretall, senere bli forslag et flertall kan stille seg bak.

På samme måte som tilhengere av deliberativt demokrati ser på flertallsvedtak som demokratiske (men bare når de skjer etter deliberasjon), vil tilhengere av flertallsdemokrati ofte se på